

NIEUWSBRIEF VAN DE **VRIENDEN VAN** **EDUARD VAN BEINUM**

BEINUMMER • ZOMER 2025



‘Niets stond de muziek in de weg’

Een interview met **Amerikaans dirigent James Paul** over de betekenis van Eduard van Beinum in zijn leven en carrière.

INTERVIEW EN TEKST: MARCEL KERSTEN

Mijn eerste kennismaking met het dirigentschap van Eduard van Beinum vond plaats toen ik ongeveer vijftien jaar oud was. Mijn moeder had mij vijftig dollar gegeven om nieuwe langspeelplaten te kopen, die in die tijd de oudere 78-toerenplaten begonnen te vervangen. Ik koos verschillende opnamen uit, maar toen mijn moeder zag wat ik had uitgezocht, zei ze dat ik ook een exemplaar van de Eerste symfonie van Johannes Brahms moest meebrengen. In die dagen kon je in de platenzaak een opname meenemen naar een klein luisterhokje om er een stukje van te beluisteren. Dat deed ik met opnamen van Toscanini, Koussevitsky en Stokowski, en met één opname van een orkest en dirigent waarvan ik de namen niet eens kon uitspreken.

Na fragmenten van alle opnamen te hebben beluisterd, koos ik die op het London-label: het Concertgebouworkest uit Amsterdam onder leiding van Eduard van Beinum. Er was iets in de klank van het orkest en de energie van het spel dat mij op een manier fascineerde zoals de andere opnamen niet voor elkaar kregen. Het was het begin van een liefdesrelatie met het Concertgebouworkest en met het dirigentschap van Van Beinum, een relatie die tot op de dag van vandaag voortduurt. Ik herinner me nog goed hoe later nieuwe opnamen uit Amsterdam verschenen, zoals de Epic-opnamen van Mendelssohns Italiaanse symfonie en Brahms' Derde symfonie. De London-opnamen van Rossini-ouvertures en van het Eerste pianoconcert van Brahms met Clifford Curzon werden meteen mijn favorieten. Maar het was van Beinums opname van Bruckners Negende symfonie die mij direct en met grote kracht binnenleidde in de wereld van deze grote componist. Kort daarna kocht ik ook zijn verbluffende opnamen van Bruckners Zevende en Achtste symfonie. Tot op de dag van vandaag zijn dat mijn favoriete uitvoeringen. En zijn werkelijk indrukwekkende en

overtuigende stereo-opnamen van Brahms' Eerste en Vierde symfonie gemaakt kort voor zijn dood. Ze zijn ronduit overweldigend. Ik zou nog veel meer opnamen kunnen opsommen die Van Beinum heeft gedirigeerd en die mij diep hebben geraakt. Altijd is er dat gevoel dat de muziek organisch ontstaat: vrij stromend, vol nuance, met tempi die de muziek de ruimte geven om vanzelf haar werking te hebben. En er is onmiskenbaar een gevoel van geluk en vreugde in het orkestspel. Is er ooit een vrolijkere uitvoering geweest van Händels Water Music of van Brahms' Haydn-varianten dan die van hem? De bijzondere sfeer in zijn opnamen van La Mer en Nocturnes, en van Bolero en La Valse, blijven voorbeelden waar elke dirigent naar zou moeten luisteren en van zou moeten leren.

Antal Doráti zei eens dat je na een uitvoering van van Beinum weg ging met het gevoel: "Ja, zó hoort het." Een goede vriend van mij, die zijn hele leven van muziek heeft gehouden, was na het beluisteren van Van Beinums stereo-opname van Brahms' Eerste symfonie even

stil. Toen draaide hij zich om en zei iets waarvan ik denk dat de grote dirigent het gekoesterd zou hebben: “Het is een verbazingwekkende uitvoering. Niets stond de muziek in de weg.” Dat vat voor mij Van Beinums grote gave samen: hij liet de muziek zingen zonder vervorming, en toch altijd levendig, fantasierijk, volstrekt eerlijk en transformerend. Hij is voor mij een bron van inspiratie en een leermeester geweest in wat musiceren werkelijk betekent. Wat had Amsterdam het geluk hem te hebben — en wat zijn wij allemaal gelukkig dat we zijn vele prachtige opnamen nog kunnen beluisteren.

James Paul (1940) is een Amerikaans dirigent, verbonden aan het Oregon Coast Music Festival. Na zijn studie werd hem de Serge Koussevitsky Memorial Conducting Prize uitgereikt. Nadien heeft hij (gast)dirigentschappen vervuld bij orkesten als de Saint Louis Symphony, Bach Society of Saint Louis, Kansas City Philharmonic, Ohio Light Opera, Louisiana Philharmonic Orchestra en Milwaukee Symphony Orchestra.



Eduard van Beinum gefotografeerd in 1946

Foto: Koos Raucamp, Nationaal Archief / Anefo

‘Zodra hij begon te dirigeren, veranderde alles’

INTERVIEW EN TEKST: MARCEL KERSTEN

“Daar stond hij: dé man, de grote man. Als kind vond ik hem er altijd wat ziekelijk uitzien wanneer hij het podium opkwam. Maar zodra hij begon te dirigeren, met bijna koninklijke armbewegingen voor een orkest dat dol op hem was, werd het doodstil in de zaal. Voor hem was muziek alles – en alles was muziek. Zo herinner ik me Eduard van Beinum: als een krachtige, eerlijke musicus in hart en nieren.”

Eveline Nikkels is de bevlogen voorzitter van de Gustav Mahler Stichting Nederland. Voor haar is elk jaar een Mahler-jaar en elke dag een Mahler-feest. Ze speelde een belangrijke rol bij het uitbrengen van de unieke cd waarop Eduard van Beinum Mahlers Zevende symfonie dirigeert. **“Of dit bijzondere muziekdocument over tien jaar nog verkrijgbaar is? Wacht niet te lang,”** zegt ze. **“Grijp je kans voordat het te laat is.”**

Gustav Mahler speelt een grote rol in Evelines leven, al was het geen liefde op het eerste gehoor. Haar eerste kennismaking met de *Kindertotenlieder* stond haar zelfs wat tegen. “Die prachtige liederen zijn vaker beter gezongen dan door de legendarische Kathleen Ferrier, met haar lastige Duitse uitspraak. Toen voelde ik die diepe liefde voor Mahler nog niet. Dat kwam pas in 1962, toen ik voor het eerst zijn Tweede symfonie hoorde. Toen gebeurde er iets in mij. Vanaf dat moment wist ik: dit is mijn muzikale roeping.”

Eveline studeerde af op het ontstaan van muziek in de Syrisch-orthodoxe kerk en promoveerde op de muzikale nalatenschap van Nietzsche. “Je kunt dus wel zeggen dat Nietzsche mij bij Mahler heeft gebracht,” zegt ze lachend. “Meestal gaat dat andersom.” In 1989 trad ze toe tot het bestuur van de Gustav Mahler Stichting. In 2001 volgde ze de overleden voorzitter Marius Flothuis op. Sindsdien zet ze zich volledig in voor alles wat met Mahler te maken heeft. “Mahler maakt mijn leven compleet. Natuurlijk hou ik onvoorwaardelijk van mijn

man, kinderen en kleinkinderen, maar ook Mahler hoort daarbij. Een mens kan toch niet zonder muziek?"

Al op jonge leeftijd maakte Eveline kennis met Eduard van Beinum.

Zijn uitvoeringen van Brahms maakten diepe indruk op haar. "Hij kwam het podium op alsof hij net uit de wasmachine kwam – wat verformfaaid en kwetsbaar. Hij zag er altijd wat ziekelijk uit. Maar zodra hij begon te dirigeren, veranderde alles. Dan leek het alsof hij midden in het orkest zat, één van de musici. Hij had geen enkele behoefte aan sterallures; de muziek stond altijd voorop. Hoe kun je daar niet door geraakt worden?"

Door de jaren heen bouwde de Gustav Mahler Stichting een veelzijdig archief op met historische opnamen. Dankzij de nalatenschap van oprichter en oud-voorzitter Herman Niemann kwam daar ook een bijzondere live-opname bij: Mahlers Zevende symfonie, uitgevoerd door Van Beinum en het Concertgebouworkest, uitgebracht in 2012.

Met de beperkte middelen die hij had, wist Niemann destijds een radio-opname te maken.

Jaren later werd Eveline een fel pleitbezorger voor het uitbrengen van deze opname op cd. “Ik wist meteen: hier móéten we iets mee doen.

Het originele materiaal zou alleen maar slechter worden als we wachtten. Dat zou zonde zijn geweest. Via cassettebandjes en meerdere restauraties, met hulp van Johan Maarsingh en Gideon Relyveld, ontstond uiteindelijk een spannende en meeslepende live-uitvoering van Mahlers Zevende. Een uitvoering die nog lang na het luisteren door je lichaam blijft razen. Ondanks de beperkingen in het geluid werd de cd warm ontvangen door liefhebbers van Mahler en Van Beinum. Als aanjager van dit project had ik me geen mooier resultaat kunnen wensen.”

Eveline moedigt iedereen aan om donateur te worden van de Gustav Mahler Stichting Nederland. “Je blijft op de hoogte van concerten, nieuws en artikelen via ons blad. We werken bijvoorbeeld aan een

verkleinde versie van Mahlers Negende symfonie – altijd spannend. En dat spannende, dáár doen we het voor. Donaties worden goed besteed, zoals aan deze bijzondere Mahler 7 onder Van Beinum. Ik kan iedereen aanraden deze cd zonder twijfel aan te schaffen. Het is een onvergetelijke kennismaking met een uitzonderlijke dirigent, die – als hij langer had geleefd – zich moeiteloos had kunnen meten met de grootste Mahler-vertolkers.”

Mahlers muziek is tijdloos. “Zijn muziek weerspiegelt wie ik van binnen ben,” zegt Eveline. “Mahler is altijd op zoek naar het licht, zelfs in zijn meest emotionele en onrustige werken. Dat herken ik. Niets duurt eeuwig, maar mijn liefde voor Mahler en mijn bewondering voor Eduard van Beinum zijn wat mij betreft eindeloos.”

Beinum, de nieuwsbrief van de Vrienden van Eduard van Beinum, verschijnt eens per jaar. Leden van de Vrienden van Eduard van Beinum ontvangen de nieuwsbrief als eerste via e-mail. Lidmaatschap is volledig gratis: meld je aan via vriendenvaneducardvanbeinum.nl